

DEN EUROPEISKA BUNKERDAGEN!



BUNKER DAY

Söndagen den 23 maj 2021 var det den **Europeiska Bunkerdagen**. Den genomförs för fjärde gången i provinsen Västflandern (Belgien) där fler än 20 olika bunkrar/bunkerkomplex öppnats för allmänheten. Objekt från första och andra världskriget samt från kalla kriget ingår. Vanligen deltar även Frankrike, Nederländerna, Kanalöarna, Tyskland, Danmark, Norge och Belgien (alla berörda av Atlantvallen). På grund av pandemin genomfördes den Europeiska bunkerdagen enbart i Belgien i år. År 2020 ställdes Bunkerdagen in helt på grund av pandemin.

Vad kan man då normalt se under en dag som denna? Naturligtvis bunkrar i alla dess former.

Eftersom Belgien var det enda landet som ordnade med Bunkerdagen under 2021, blev det inte så omfattande som vanligt. Men på totalt 20 platser i Belgien visades bunkrar från både första och andra världskriget upp för intresserade besökare.

Annars är Bunkerdagen ett omfattande besöksprogram runt om i Europa. Många militärhistoriska museer och platser bjuder in till besök, men också platser som normalt inte är öppna för allmänheten. Bakom arrangemanget Bunkerdagen står ett flertal organisationer, utöver EU finner man AWE (Atlantikwall Europe) som är en kultursammanslutning med de länder som har den tyska Atlantvallen inom sina gränser; Belgien, Danmark, Frankrike, Tyskland, Nederländerna, Norge och Kanalöarna. Syftet var att väcka intresse för det kulturarv som de militärhistoriska lämningarna från andra världskriget utgör.

Projektet startade under 2018 och



Det mycket välbevarade tyska kustartilleribatteriet vid Longues-sur-Mer ett av de många besöksmålen vid tidigare Bunkerdagar. Även i Danmark fanns planer på en Bunkerdag som tyvärr stoppades av pandemin.

skulle egentligen varit avslutat under 2020. Pandemin gjorde dock att projektet förlängdes till juni 2021.

Genom åren har flera Bunkerdagar avhållits, men också flera seminarier kring ämnet. Bland de deltagande organisationerna finner man många av de områden i Europa som berörs av Atlantvallen:

- Musée Radar Douvres**-la-Délivrande, Normandie - Frankrike
- Département de la Manche (**Musée de la Batterie d'Azeville**, et site de l'île Tatihou), Normandie - Frankrike
- Musée de la batterie de Longues-sur-Mer**, Normandie - Frankrike
- Rectorat de l'Académie de Caen, Normandie - Frankrike
- L'ESPE de l'Académie de Caen - École supérieure du professorat et de l'Éducation ; Université de Caen, Normandie - Frankrike
- L'ÉSAMC2 - École supérieure des Arts et Médias de Caen et Cherbourg, Normandie - Frankrike
- Institut national de recherches archéologiques préventives (INRAP), Caen, Normandie - Frankrike
- Office de Tourisme Cotentin-nord (Cap de la Hague, Cherbourg, Val de Saire), Normandie - Frankrike
- Les Sentiers de la Mémoire au

- Cap de la Hague – Frankrike
- Municipalité de Leffrinckoucke, Nord-Pas de Calais - Frankrike
- City of Bergen-op-Zoom, Noord-Brabant - Nederländerna
- City of Hellevoetsluis, Zeeland - Nederländerna
- City of Vlissingen, Zeeland - Nederländerna
- Groede Podium** (Groede battery), Groede (Sluis) - Nederländerna
- Zwinstreek Zonder Grenzen - Belgien / Nederländerna
- For Freedom Museum**, Ramskapelle (Knokke) - Belgien
- Atlantikwall Antwerps Bunkermuseum**, Antwerp - Belgien
- Provincial Peace Institute, Antwerp - Belgien
- States of Guernsey - Kanalöarna
- Bunker Valentin**, Bremen – Tyskland.

Låt hos hoppas att det blir en fortsättning och att det under 2022 även kanske kan avhållas en Bunkerdag i Sverige.



Bunkervisning, ett populärt nöje för många historieintresserade.



EN IMPONERANDE UPPLEVELSE!

Både i samband med staden Göteborgs 400-års firande och vid Nationaldagen sköts det salut från Oscar II fort. Och det var inte vilken salut som helst. För första gången på många år sköts det med de

mäktiga 24 cm kanonerna, Sveriges största kanoner. Utöver de två stora 24 cm kanonerna är Oscar II fort även bestyckat med två 15,2 cm kanoner i pansartorn samt fyra 57 mm kanoner, också i pansartorn.

Utöver dessa finns även Götiska batteriet med fyra 57 mm kanoner. Under andra världskriget gjorde samtliga pjäser (utom Götiska) tjänst i Göteborgs skärgård.



DIORAMA

Diorama (av grekiskans dioran, se igenom) är ett arrangemang med föremål i förgrunden och en fond, målad och kombinerad med förgrunden på ett sådant sätt att de ger en perspektivisk helhetsbild.

Dioramat uppfanns av Daguerre 1822 och förbättrades av teatermålaren Carl Wilhelm Gropius. Det var ursprungligen en rundmålning, framställande en tavla med konstgjorda ljuseffekter av olika slag.

Tekniken har också anammats av modell- och figurbyggare som istället för att måla enstaka modeller eller figurer arrangerar dessa i en diorama. I dessa dioramar läggs tid på det visuella, med detaljerad terräng och välmålade modeller, och de blir mer som ett konstverk än en enstaka modell. Och det är här som olika modellbyggnader som till exempel bunkrar kan komma till användning.



Ett annorlunda och välbyggt diorama med första världskrigets skyttegravar som förebild. På modellens kant sitter ett foto som varit underlag för modellen. Just modelldioramor användes ofta vid militärhistoriska museer för att skildra olika skeenden från ögonblick och situationer från händelser från våra olika krig och konflikter. Bilden är tagen under modellutställning C4 Open.



GUDRUNSTÄLLNINGEN



Kanonställningen i Dover, med minnesstenen del av Gudrunställningen i Danmark. (foto:Wikipedia)

Gudrunställningen löpte tvärs över Jylland i höjd med Kolding och följde områdets många vattendrag (åar) och nådde den västra sidan vid Ribe. Försvarslinjen var 73 km lång och skulle förhindra att allierade styrkor trängde ner genom Jylland efter en eventuell invasion i området. I augusti 1944 beslutades att det skulle anläggas tre separata spärrlinjer tvärs över södra delarna av Jylland. Efter den allierade invasionen i Normandie fruktade det tyska överkommandot att en ny invasion kunde ske i Danmark,

och då på stränderna på Jylland. De befintliga tyska trupperna och befästningarna i Danmark kunde förmodligen inte förhindra en invasion. Vid en sådan kunde de allierade styrkorna snabbt rycka fram mot de centrala delarna av Tyskland. Försvarsställningarna byggdes under 1944: Brynhilde-, Gudrun- och Kriemhildeställningen. Gudrunställningen var den mellersta av de tre och påbörjades i september 1944. Namnen till linjerna är hämtade från Wagneroperan Niebelungenringen.

LINJEN I SIFFROR

Längd (km)	73 (58)
Obs-platser	94 (94)
Lätta Ksp-ställningar	581 (581)
Tunga Ksp-ställningar	218 (218)
Ställning f Pv-kanon	50 (50)
Ställning f tung Pv-kanon	109 (109)
Kanonställning	42 (15)
Granatkastarställning	117 (117)

Siffrorna inom parentes anger det verkliga antalet som färdigställdes. Som synes var det bara kanonställningarna som inte blev fullbordade, förmodligen på grund av brist på tillgängliga pjäser.



Krigsfångar gräver pansargraven i Gudrunställningen 1944.

Landskapet i området var mycket lämpat för försvar med god utsikt mot nord och själva linjens befästningar kunde placeras i ådalarnas sydliga slänter. Mot slutet av kriget vände de tyska trupperna delar av försvarsställningen för att kunna försvara sig mot ett anfall från söder. I april flyttades också delar av utrustning och beväpning från Gudrunlinjen till den sydligare Kriemhildelinjen.

BYGGANDET AV LINJEN

Under hösten och vintern 1944, samt våren 1945 blev arbetet på linjen utfört av ryska krigsfångar, tyska arbetare och soldater och danska entreprenörer. Delar av de ryska krigsfångarna var placerade i ett mindre barackläger vid Sønderskov Mölla. Vid denna tid av kriget var det brist på det mesta, både manskap och material. Stora delar av linjen blev därför byggd som enkla jordanläggningar istället för i betong. Pansargravarna grävdes för hand, först som trappsteg, som därefter jämnades ut till slänter. Delar av arbetet skulle dessutom bistås av lokalbefolkningen. Stora mängder av virke behövdes och detta konfiskerades i de omgivande skogarna.

Pansargraven var 4 meter djup,



Tanken var kanske god, men det var faktiskt många som tyckte att detta var klotter. Fotot visar en holländsk bunker som av "konstnären skurits ut" för att verka vara öppnad så insidan syns. Inlägget och bilden kommer från en Facebook-grupp kring holländska befästningar.



ARBETSORDER	UTFÄRDAD 1989-07-2
OBJEKT	Befästningar inom [redacted]
PLATS	Sälligt specialarbete
UPPGIFT	Öppna och kontrollera alla befästningar utom själva kanonrummet på konvoluten
ÖVRIGA	Bräddskända och synnerligen
KONTAKTER	Viktigt öppna-ll arbetet påbörjas i en följd.
ÖVERSIKT	Viktigt (Öppna kalle stäng inget annat.)
KARTA	Ingen jobb är synnerligen viktigt
PLATSEN	Taget får röras i befästningen, utom denna läses som om ingenting har hänt. Ring skrifver medanslående tyfn nr och meddelade Er iakttagelser (säk)
HÄNSYNSGIVNING	C. Udd [redacted]
ELLER TYP UPPGIFT	i första hand
FÖLJESDEL	Registrera befästningar som varsligt bete vid som från befästningen tyfn nr 251.
KOSTNADER	
REDOVISNING	Uttöres på utgående sida.
UPPGIFTSSTÄLLARE	[redacted]
REDOVISNING	Taget får röras som inte har med arbetet all göra

"utom själva kanonrummet", "Inget får röras i befästningen", "Inget får röras som inte har med arbetet att göra", "öppna, kolla, stäng..."

KANONMUSEUM!

I oktober 2014 öppnade ett nytt museum med namnet Lange Max Museum tillägnad "Long Max" i Koekelare. Museets inriktning är det tyska Pommern batteriet, med en tyskt 38 cm SK L /45 pjäs. Förutom museet kan man fortfarande besöka pjäsplatsen med sin stora betongbäddning.

38 cm kanonen Långe Max var en av de största kanonerna under första världskriget. Utöver pjäsplatsen finns här gårdsbyggnader och utställning. Dessutom finns ett bakhuis samt en tidigare tysk mäss.

Museet är unikt då de visar på den tyska sidan av kriget, trots museets placering i Belgien.

Under första världskriget kallade både engelsmän och fransmän alla grova tyska kanoner för Tjocka Bertha. När man pratar om grova kanoner kan man inte låta bli att minnas de dråpliga scenerna ur långfilmen Diktatorn från 1940. I filmen visas huvudrollsinnehavaren Charlie Chaplin som en del av bemanningen vid en jättekanon under första världskriget. Kanonen skall förmodligen föreställa Tjocka Bertha som också fanns i den tyska arsenalen.

Av någon anledning är Tyskland det land som nästan alltid framställt det största och grövsta när det gäller krigsmateriel. Detta gäller kanoner, stridsvagnar, fartyg och en mängd annat.

Pjäserna fick ofta fantasieggande namn som:

Svåre Gustav (80 cm)

Pariskanonen /Kaiser Wilhelm (21 cm)

Dora (80 cm)

Karl (bandmonterad) 60 cm

Grovt artilleri kan kanske tyckas ligga långt från ämnet fortifikation, men det gör det inte. Många av dessa grova pjäser användes för att beskjuta och förstöra befästningslinjer och bunkrar. I den tyska Atlantvallen var det också de grova kanonerna 38 och 40,6 cm som utgjorde delar av kustförsvaret vid Engelska kanalen, i Danmark och Norge.

VAD HÄNDE I JULI 1989?

Efter många besök i olika arkiv har det blivit åtskilliga stora kartonger av karaktären "bra-att-ha". Ibland tar jag en låda och går igenom materialet, ofta är det sådant som blivit över vid skrivandet, eller sådan som bara kom med av någon anledning.

Dokumentet, här till vänster, blev kopierat av någon anledning, utan att jag observerat vad det handlade om. Men nu börjar man ju onekligen att undra. Vad var det som gjorde att det drog igång en omfattande kontroll? Sabotage, spioner, kriminell verksamhet eller pojkstreck?

Tyvärr får man nu, 30 år senare, överlåta åt fantasin att lösa frågeställningen. Men håll med om att det verkar lite konstigt!

typer av radarhöjdmätare som ingick i anläggningarna var av typ nickande höjdmätare PH-12 och PH-40.

Anläggningen var försedd med egen reservkraftutrustning för att förebygga ett stopp vid avbrott på det allmänna nätet.

Personalstyrkan på anläggningen kunde variera mellan 20-60 personer, i bemanningen är också vakt- och kökspersonal inräknade. Precis som de övriga anläggningarna, var Fred, mycket hemlig och omgavs med högsta sekretess.

I anslutning till anläggningen byggdes en separat radioanläggning, som placerades i närheten av höjdradarns bunker. Dessa bunkrar finns kvar än idag, och ligger nu vackert inbäddade i bokskogen. Kvar i terrängen, runt om, finns också ett stort antal fundament för den mastpark som funnits här.

PS 15 TORNRADAR

En av de "riktigt stora" får man nog kalla den som helt enkelt betecknades som Radaranläggning PS-15 Tornradar. Den obemannad radar som ingick i Stril 60-systemet och användes för lågspaning efter flygplan och fartyg. Stationen var försvarets första lågspaningsradar och byggdes mellan åren 1966-1971.

Räckvidden, eller upptäcktsavståndet var cirka 180 km. Själva antennen var placerad inuti den stora, runda "burken", högst upp, som roterade med 7 varv per minut. För att komma upp till antennen (burken) fanns en personhiss, på mastens insida, som drevs av en bensinmotor.

Det italienska företaget Selenia fick 1962 uppdraget att bygga radarn. Oskarshamns varv fick uppdraget att bygga masterna. Till toppen av "burkens" tak är det 106,7 m, alla var lika höga. Hela konstruktionen vägde 90 ton(!) och diamtern på det runda antenhuset var 9 meter.

På marken fanns reservkraft och en underhållsbarack som även innehöll en marin ledningscentral. På vissa platser fanns det även ett lokalt OP-rum. Detta var bemannat under vissa tider under Kalla krigetperioden.



Dessa bunkrar finns kvar än idag, och ligger nu vackert inbäddade i bokskogen. Kvar i terrängen, runt om, finns också ett stort antal fundament för den mastpark som funnits här.





*"Hej Leif
Vi morgonbadare, vid värn 889,
Revhaken, Åhus vill framföra vår
uppskattning av din nya bok
Taggträdkusten. Enligt tradition
hade vi vår årliga sillafrukost idag
(augusti 2021) på värn 889 (Fort 889)
Hälsningar morgonbadarna på
Revhaken".*

Vilket härligt sätt att visa sin uppskattning. Stort tack! Bilden överst visar värnet en blåsig höstdag 2008. Bilden här till vänster kommer från morgonbadarna och deras sillfrukost. Det ser ut att finnas väldigt mycket gott på bordet. Hoppas det blev en trevlig stund!



Räddningsfiltar i gyllene folie pryder värntaket på det gamla värnet i Beddingestrand. Här både i dagsljus och tidig natt. (foto: Gertrud Widholm)



SÅ KAN MAN OCKSÅ GÖRA!

"Värnen/Forten på stranden nedanför den gamla golfbanan i Beddingestrand blir under några dagar i sommar galleriväggar och en plats för skulpturer. Värnen får stå som symboler för vad vi vill värna. Här kommer det vardagliga att förvandlas till något nytt – en tankesmocka!

Turister och nyinflyttade till Beddingestrand kan fråga vad det är för "konstiga fulingar" som står utmed kusten. Svaret är att de uppfördes längs den sydsvenska kusten under andra världskriget för att skydda området mot befarad fientlig invasion. Alla som brukar strosa där utmed badstranden eller på strandheden har sett värnen/forten. Alla som klivit upp på dem har fått en fantastisk utsikt över havet. Som gjort för selfies!

De som sett dessa monument under årtionden kommer nu att få se dem med ytterligare innehåll. De ska påminna oss om hur viktigt det är att värna demokratin och yttrandefriheten, naturen – hav och strand och kulturens frihet. Beddingestrand är en ort i snabb expansion och utveckling. Gunilla Hildén som broderat alla poetiska motiv till utställningen vid värnen är född i Beddinge. Hon inspireras i sitt skapande av strand, hav och växter. Hennes bilder handlar om människors känsla för sitt sammanhang i naturen och i sin historia. Just nu kan man se fler av hennes verk på Galleri Fågel i Beddinge. Gertrud Widholm älskar denna ort med ständigt nya, fria horisonter, en stor inspirationskälla för

skapande. Det stora paketet hon lägger på värnets krön är inslaget i gyllene räddningsfiltar. De skyddar den fria konstens egenvärde, dess själva essens".

Skriver Gertrud Widholm till oss.

